

Αριθμός 1066/2011

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΤΜΗΜΑ Α΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 14 Δεκεμβρίου 2009, με την εξής σύνθεση: Αθ. Ράντος, Αντιπρόεδρος, Αναπληρωτής Πρόεδρος, ελλείποντος Προέδρου του Τμήματος, Ε. Δανδουλάκη, Δ. Μαρινάκης, Σύμβουλοι, Κ. Κονιδιτσιώτου, Σ. Κτιστάκη, Πάρεδροι. Γραμματέας η Μ. Βλασερού.

Για να δικάσει την από 28 Απριλίου 2005 αίτηση:

του Δήμου ....., ο οποίος παρέστη με τον δικηγόρο Λουκά Πιτσιλό (Α.Μ. 14038), που τον διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά των: 1) ....., 2) ..... και 3).....-....., κατοίκων όλων ..... (τέως .....) ....., οι οποίοι δεν παρέστησαν.

Με την αίτηση αυτή ο αναιρεσείων Δήμος επιδιώκει να αναιρεθεί η υπ' αριθ. 1889/2004 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Πειραιώς.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της εισηγήτριας, Συμβούλου Ε. Δανδουλάκη.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον πληρεξούσιο του αναιρεσείοντος Δήμου, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους αναιρέσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου κ α ι

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως δεν απαιτείται κατά νόμο (άρθρ. 304 Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα, π.δ. 410/1995, Α' 231, και 36 παρ. 1 του π.δ. 18/1989, Α' 8) η καταβολή παραβόλου. Επομένως, το καταβληθέν από τον αναιρεσείοντα Δήμο παράβολο (ειδικά έντυπα αριθ. 868494, 456695-7, σειρά Α') πρέπει να επιστραφεί ανεξάρτητα από την έκβαση της δίκης.

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή όπως συμπληρώθηκε με δικόγραφο προσθέτων λόγων, ζητείται η αναίρεση της 1889/2004 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Πειραιώς, με την οποία, κατόπιν μερικής αποδοχής εφέσεως του αναιρεσείοντος Δήμου κατά της 56/2003 αποφάσεως του Διοικητικού Πρωτοδικείου Πειραιώς, υποχρεώθηκε ο αναιρεσείων να καταβάλει στον καθένα από τους δύο πρώτους αναιρεσιβλήτους το ποσόν των 11.740 ευρώ και στην τρίτη αναιρεσιβλήτη το ποσόν των 8.800 ευρώ, ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης που είχαν υποστεί από το θάνατο της .....
....., θυγατέρας των δύο πρώτων αναιρεσιβλήτων και αδελφής της τρίτης αναιρεσιβλήτης.

3. Επειδή, στο άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα ορίζεται ότι: «Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης που υπάρχει για χάρη του γενικού συμφέροντος ...». Εξάλλου, κατά το άρθρο 106 του αυτού Εισ.Ν.Α.Κ., οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου 105 εφαρμόζονται και για την ευθύνη των Δήμων, των Κοινοτήτων ή των άλλων ν.π.δ.δ. από πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων που βρίσκονται στην υπηρεσία τους. Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, ευθύνη προς αποζημίωση γεννάται όχι μόνο από την έκδοση μη νόμιμης εκτελεστής διοικητικής πράξεως ή από τη μη νόμιμη παράλειψη εκδόσεως εκτελεστής διοικητικής πράξεως, αλλά και από μη νόμιμες υλικές ενέργειες των οργάνων του Δημοσίου ή ν.π.δ.δ. όπως οι Ο.Τ.Α. ή από παραλείψεις οφειλόμενων νομίμων υλικών ενεργειών, εφόσον οι υλικές αυτές ενέργειες ή παραλείψεις συνάπτονται με την οργάνωση και λειτουργία των δημοσίων ή δημοτικών υπηρεσιών. Απαραίτητη, πάντως, προϋπόθεση για την επιδίκαση αποζημιώσεως είναι, μεταξύ άλλων, η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της παράνομης πράξεως ή παραλείψεως ή υλικής ενέργειας ή παραλείψεως υλικής ενέργειας του δημοσίου οργάνου και της επελευθέρωσης ζημίας (ΣτΕ 1407, 788/2006, 740/2001). Περαιτέρω, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, η αποζημίωση αυτή μπορεί να συνίσταται, μεταξύ άλλων, και στην κατ' άρθρο 932 εδ. γ του Α.Κ. χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης, σε περίπτωση θανατώσεως προσώπου (ΣτΕ 1974/2009, 1019/2008, 1042/2007, 3252/2006). Εξ άλλου, στο άρθρο 300 του Α.Κ., το οποίο έχει εφαρμογή σε κάθε αποζημίωση από οποιαδήποτε αιτία και αν προέρχεται, άρα και στην περίπτωση αποζημιώσεως κατά το άρθρο 105 του Εισ.Ν.Α.Κ., ορίζεται ότι: «Αν εκείνος που ζημιώθηκε συντέλεσε από δικό τους πταίσμα στη ζημία ή την έκτασή της, το δικαστήριο μπορεί να μην επιδικάσει αποζημίωση ή να μειώσει το ποσό της. Το ίδιο ισχύει και όταν εκείνος που ζημιώθηκε παρέλειψε να αποτρέψει ή να περιορίσει τη ζημία ή δεν επέστησε την προσοχή του οφειλέτη στον κίνδυνο ασυνήθιστα μεγάλης ζημίας, τον οποίο ο οφειλέτης ούτε γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει...». Από το τελευταίο άρθρο 300 του Α.Κ. συνάγεται ότι, αν συντρέχει πταίσμα του ζημιωθέντος - η ύπαρξη του οποίου αποτελεί νομική έννοια που ελέγχεται από το Συμβούλιο της Επικρατείας όταν δικάζει κατ' αναίρεση -, με βάση τα πραγματικά περιστατικά που έγιναν δεκτά από τα δικαστήρια της ουσίας, απόκειται στην εξουσία του δικαστηρίου, αφού εκτιμήσει ελευθέρως τις περιστάσεις, μεταξύ των οποίων είναι και ο βαθμός του πταίσματος του ζημιωθέντος, να επιδικάσει ολόκληρη την αποζημίωση ή

να μην επιδικάσει καθόλου αποζημίωση ή να περιορίσει το ποσό της αποζημίωσης. Η κατ' ενάσκηση της εξουσίας αυτής κρίση του δικαστηρίου της ουσίας δεν υπόκειται, κατ' αρχήν, στον έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας όταν δικάζει κατ' αναίρεση (ΣτΕ 2937/2009, 1408/2006).

4. Επειδή, εξάλλου, ο ν. 3155/1955 «Περί κατασκευής και συντηρήσεως οδών» (Α' 63) στο άρθρο 1 ορίζει ότι «Αι οδοί της χώρας διακρίνονται εις α) Εθνικάς, β) Επαρχιακάς και γ) Δημοτικάς ή Κοινοτικάς», ενώ στο άρθρο 4 ορίζει ότι: «Δημοτικά και Κοινοτικά οδοί είναι αι οδοί αι εξυπηρετούσαι τας πάσης φύσεως ανάγκας ενός Δήμου ή μιας Κοινότητος εντός των διοικητικών ορίων αυτού». Αντίστοιχες διατάξεις περιελάμβανε το προΐσχύσαν Π.Δ. της 25/28.11.1929 «Περί κωδικοποιήσεως των περί κατασκευής και συντηρήσεως οδών κειμένων διατάξεων» (Α' 421), το οποίο στο άρθρο 1 όριζε ότι «Αι οδοί του Κράτους διαιρούνται εις Εθνικάς, Επαρχιακάς και δημοτικάς ή κοινοτικάς και αγροτικάς», ενώ στο άρθρο 4 όριζε ότι: «1. Δημοτικά ή κοινοτικά οδοί εισίν αι ενούσαι χωρία του αυτού Δήμου ή Κοινότητος προς άλλα ή προς χωρία ομώνων Δήμων ή Κοινοτήτων ή προς εθνικάς ή επαρχιακάς οδούς. 2. Αι οδοί αι άγουσαι από χωρίων προς κτηματικάς αυτών περιφερείας εισίν οδοί αγροτικάί». Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 του ισχύοντος εν προκειμένω Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (π.δ. 410/1995): «... Στην αρμοδιότητα των δήμων και των κοινοτήτων ανήκουν ιδίως: α) η κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία: ι) ...έργων δημοτικής και κοινοτικής οδοποιίας... ιδ) η ρύθμιση της κυκλοφορίας... η τοποθέτηση πινακίδων,...». Τέλος, στο άρθρο 12 παρ. 1 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2094/1992 - Α' 182 -, ορίζεται ότι: «Αυτοί που χρησιμοποιούν τις οδούς πρέπει να αποφεύγουν οποιαδήποτε συμπεριφορά που είναι ενδεχόμενο να εκθέσει σε κίνδυνο ή να παρεμβάλλει εμπόδια στην κυκλοφορία, να εκθέσει σε κίνδυνο πρόσωπα ή ζώα ή να προκαλέσει ζημιές σε δημόσιες ή ιδιωτικές περιουσίες. Οι οδηγοί υποχρεούνται να οδηγούν με σύνεση και με διαρκώς τεταμένη την προσοχή...». Περαιτέρω, στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 19 του ίδιου Κώδικα ορίζεται ότι: «1. Ο οδηγός οδικού οχήματος επιβάλλεται να έχει τον έλεγχο του οχήματός του ώστε να μπορεί σε κάθε στιγμή να εκτελεί τους απαιτούμενους χειρισμούς. 2. Ο οδηγός επιβάλλεται να ρυθμίζει την ταχύτητα του οχήματός του λαμβάνων συνεχώς υπόψη του τις επικρατούσες συνθήκες, ιδιαίτερα δε τη διαμόρφωση του εδάφους, την κατάσταση και τα χαρακτηριστικά της οδού...», ενώ στο άρθρο 101 παρ. 2 του ίδιου ως άνω Κώδικα ορίζεται ότι: «Οι οδηγοί και οι επιβάτες δίτροχων μοτοσυκλετών και μοτοποδηλάτων υποχρεούνται να φορούν προστατευτικό κράνος».

5. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση από την αναίρεσιβαλλομένη απόφαση προκύπτουν τα εξής: Στις 13-5-1999 και περί ώρα 20:30, η ..... , κόρη των δύο πρώτων και αδελφή της τρίτης από τους ανααιρεσίβλητους, ενώ οδηγούσε το με αριθμό κυκλοφορίας ... .. δίκυκλο μοτοποδηλάτο της σε ανώνυμη ασφαλτοστρωμένη αγροτική οδό στην ..... , εκτράπηκε από το οδόστρωμα και τραυματίστηκε θανάσιμα. Αιτία του θανάτου ήταν, σύμφωνα με την οικεία 1589/18-5-1999 ιατροδικαστική έκθεση νεκροψίας-νεκροτομίας, «βαρύτατη κρανιοεγκεφαλική κάκωση και κάκωση θώρακος», που προκλήθηκε από το ατύχημα. Στην οικεία έκθεση αυτοψίας αρχιφύλακα του ... .. αναφέρεται ότι δεν διαπιστώθηκε εμπλοκή κανενός άλλου προσώπου στο ατύχημα και ότι στο σημείο του ατυχήματος οι συνθήκες φωτισμού και ορατότητας ήταν καλές και η οδός, στην οποία δεν έχει τοποθετηθεί σήμανση, αφενός μεν παρουσιάζει μεγάλη κατωφέρεια, αφετέρου δε φέρει στο οδόστρωμά της «τρία διαδοχικά εξογκώματα (σαμαράκια), που πιθανολογούν την εκτροπή του

παραπάνω οχήματος». Στην ίδια έκθεση αναφέρεται ότι διαπιστώθηκε παράβαση των διατάξεων των άρθρων 12 παρ. 1 και 101 παρ. 2 του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (που προβλέπουν την υποχρέωση των οδηγών να οδηγούν με σύνεση και διαρκώς τεταμένη την προσοχή και των οδηγών δίτροχων μοτοσικλετών και μοτοποδηλάτων να φορούν προστατευτικό κράνος) και ότι, αντιθέτως, δεν διαπιστώθηκε η ταχύτητα του οχήματος που ανατράπηκε, γιατί δεν υπήρχαν ίχνη τροχοπεδήσεως. Στις προαναφερόμενες ανωμαλίες του οδοστρώματος αποδόθηκε το ατύχημα και από δύο διερχόμενους οδηγούς, από τους οποίους λήφθηκαν από τα αρμόδια αστυνομικά όργανα οι από 13-5-1999 ένορκες εξετάσεις. Οι αναιρεσιβλήτοι άσκησαν κατά του αναιρεσείοντος Δήμου αγωγή, με την οποία ζήτησαν χρηματική ικανοποίηση 8.000.000 δραχμές ο καθένας, υποστηρίζοντας ότι ο θάνατος της συγγενούς τους οφειλόταν αποκλειστικώς στις προαναφερόμενες ανωμαλίες του οδοστρώματος και συνεπώς υπεύθυνα ήταν τα όργανα του Δήμου αυτού, που παρέλειψαν αφενός να μεριμνήσουν για την επιδιόρθωσή τους, αφετέρου να τοποθετήσουν σχετική προειδοποιητική πινακίδα. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δέχθηκε εν μέρει την αγωγή, αφού έκρινε ότι αποκλειστικώς υπαίτιος για το θάνατο της συγγενούς των αναιρεσιβλήτων ήταν για τους λόγους που προβλήθηκαν με την αγωγή ο ήδη αναιρεσείων Δήμος, υποχρεώθηκε αυτός να τους καταβάλει νομιμοτόκως το ποσό των 14.673,51 ευρώ στον καθένα και αναγνωρίστηκε ότι όφειλε να τους καταβάλει, επίσης νομιμοτόκως, το ποσό των 8.804,11 ευρώ στους δύο πρώτους και το ποσό των 2.934,70 ευρώ στην τρίτη από αυτούς, ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, δεχόμενο εν μέρει την έφεση του Δήμου, επικύρωσε μεν, κατ' αρχήν την πρωτόδικη κρίση για την εν προκειμένω, κατ' εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, ευθύνη του αναιρεσείοντος για το ατύχημα. Δέχθηκε όμως συνυπαιτιότητα του θύματος κατά ποσοστό 50%, για τον λόγο ότι αυτό δεν έφερε κράνος, μείωσε δε, κατόπιν τούτου, το συνολικώς επιδικαζόμενο ποσό σε 11.740 ευρώ για τους δύο πρώτους αναιρεσιβλήτους και σε 8.800 ευρώ για την τρίτη.

6. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι το δικάσαν εφετείο παρέβλεψε τους ισχυρισμούς του αναιρεσείοντος Δήμου σχετικά με την αδυναμία του να συντηρεί το μεγάλο δίκτυο αγροτικών οδών που εμπίπτει στην περιφέρειά του, λόγω ελλείψεως των απαραίτητων οικονομικών μέσων καθώς και τεχνικής υπηρεσίας. Ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, διότι, όπως ορθώς δέχθηκε το δικάσαν εφετείο, η προβαλλόμενη ως άνω αδυναμία του Δήμου δεν συνιστά λόγο αποκλεισμού της αντικειμενικής του ευθύνης προς αποζημίωση. Προβάλλεται, επίσης, ότι το δικάσαν εφετείο αγνόησε τους ισχυρισμούς του αναιρεσείοντος Δήμου περί ανακριβειών του πρόχειρου σκαριφήματος που συνόδευε την έκθεση αυτοψίας, δεδομένου ότι, όπως προέκυπτε από τις προσκομισθείσες ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας φωτογραφίες με τις επεξηγήσεις τους, οι οποίες, κατά τον αναιρεσείοντα, δεν ελήφθησαν υπόψη, στον τόπο του ατυχήματος δεν υφίσταντο «τρία διαδοχικά σαμαράκια», αλλά μόνο «μία ελάχιστη υπερύψωση...με διάμετρο μισού μέτρου και ύψος ομαλά κλιμακούμενου... το πολύ 5 εκατοστά...». Ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, διότι το δικάσαν εφετείο βεβαιώνει ότι έλαβε υπόψη του όλα τα στοιχεία της δικογραφίας, δεν απαιτούνταν δε, για την πληρότητα της αιτιολογίας, η ειδικότερη μνεία όλων των στοιχείων αυτών. Εξάλλου, δεν ελέγχεται ανααιρετικώς η εκ μέρους του δικαστηρίου της ουσίας απόδοση μείζονος σπουδαιότητας σε ορισμένα από αυτά τα στοιχεία, όπως η έκθεση αυτοψίας του αστυνομικού οργάνου, προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη τυχόν ανωμαλιών στο οδόστρωμα. Ο λόγος δε αυτός, κατά το μέρος του, με το οποίο προβάλλονται πλημμέλειες της εκθέσεως αυτοψίας, πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος, διότι με τον τρόπο αυτό ζητείται ο απευθείας έλεγχος του περιεχομένου μη διαδικαστικού εγγράφου.

7. Επειδή, προβάλλεται ότι το δικάσαν εφετείο δεν έλαβε υπόψη του τον προβληθέντα ισχυρισμό ότι κατά το παρελθόν δεν είχε γίνει κανένα άλλο ατύχημα στο σημείο αυτό. Ο λόγος αναιρέσεως αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος δεδομένου ότι ο προβληθείς ισχυρισμός, με το περιεχόμενο αυτό, δεν ήταν ουσιώδης, αλλά συνιστούσε απλό επιχείρημα.

8. Επειδή, προβάλλεται ότι ο Δήμος δεν είχε υποχρέωση να αποκαταστήσει την ανωμαλία του οδοστρώματος, διότι αυτή, κατά τους ισχυρισμούς του, ήταν ελάχιστη, μη δυνάμενη να προκαλέσει ατύχημα. Συμπληρώνει δε με το δικόγραφο των προσθέτων λόγων ότι το ατύχημα οφείλετο στην απροσεξία του θύματος. Οι λόγοι αυτοί πρέπει να απορριφθούν ως απαράδεκτοι, διότι πλήσσουν αντίστοιχες περιπτώσεις (έκταση ανωμαλίας του οδοστρώματος, ένταση προσοχής του θύματος) κρίσεις του δικαστηρίου της ουσίας.

9. Επειδή, προβάλλεται ότι η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση αιτιολογείται πλημμελώς, διότι δεν απέκλεισε το ενδεχόμενο το ατύχημα να οφείλεται σε κάποιο άλλο παράγοντα, όπως εμπλοκή στο ατύχημα άλλου οχήματος, πεζού ή ζώου. Ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος, διότι πλήσσει την ανέλεγκτη αναιρετικά εκτίμηση του δικάσαντος εφετείου, κατά την οποία δεν διαπιστώθηκε η συνδρομή κανενός άλλου παράγοντα. Δεν προβάλλεται δε από τον αναιρεσείοντα Δήμο ότι προσκομίσθηκε ενώπιον του δικάσαντος εφετείου κάποιο κρίσιμο αποδεικτικό μέσο προς την αντίθετη κατεύθυνση, το οποίο το Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη και το οποίο θα καθιστούσε την εν λόγω κρίση του ανατιολόγητη.

10. Επειδή, περαιτέρω ο αναιρεσείων Δήμος παραπονείται για τη μη εξέταση των μαρτύρων που είχε προτείνει με τα δικόγραφά του. Δεν ισχυρίζεται όμως ότι η πρότασή του περιείχε όλα τα αναφερόμενα στο άρθρο 180 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας στοιχεία, ιδιαιτέρως δε τους ειδικούς τυχόν συντρέχοντες λόγους που καθιστούσαν αναγκαία, κατά την άποψή του, την προσφυγή στη χρησιμοποίηση αυτού του αποδεικτικού μέσου για να μπορεί να κριθεί αν νομίμως το δικάσαν εφετείο απέρριψε σιωπηρώς το αίτημά του για την εξέταση των μαρτύρων που είχε προτείνει. Εξάλλου ο προβαλλόμενος λόγος αναιρέσεως ότι το δικάσαν εφετείο έλαβε υπόψη του ένορκες καταθέσεις χωρίς την προηγούμενη τήρηση των όρων του άρθρου 185 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (περί καταθέσεων μαρτύρων κατά την προδικασία) στηρίζεται σε εσφαλμένη προϋπόθεση, δεδομένου ότι πρόκειται για ένορκες καταθέσεις ενώπιον αστυνομικών ανακριτικών οργάνων, οι οποίες παραδεκτώς ελήφθησαν υπόψη, ως δημόσια έγγραφα.

11. Επειδή, τέλος δεν τίθεται εν προκειμένω ζήτημα αντιστροφής του βάρους αποδείξεως, αφού η κρίση του δικάσαντος εφετείου, στηρίχθηκε στην εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων και στον εντεύθεν σχηματισμό πλήρους δικανικής πεποιθήσεως στο δικαστήριο αυτό, ο δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενος πρόσθετος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

12. Επειδή, κατόπιν αυτών η κρινόμενη αίτηση πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη.

Διά ταύτα

Απορρίπτει την αίτηση.

Διατάζει την επιστροφή του παραβόλου.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 18 Δεκεμβρίου 2009

Ο Αναπληρωτής Πρόεδρος

Αθ. Ράντος

Η Γραμματέας

Μ. Βλασερού

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 11ης Απριλίου 2011.

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος

Γ. Παπαμεντζελόπουλος

Η Γραμματέας

Α. Κολιοπούλου